

SVENSKA JERUSALEMSFÖRENINGENS TIDSKRIFT

ÅRGÅNG 118 – DECEMBER 2019 – NR 4

Ur innehålllet:

De nyaste skolböckerna

sid 5

Identitetsartikel: Vem är jude?

sid 9

Förändringar hos de kristna i Det Heliga Landet

sid 12

Sverige i Jerusalem. Dröm och verklighet

sid 17

Hopp om fred och försoning

sid 25

Vad är Svenska Jerusalemsföreningen?

Svenska Jerusalemsföreningen grundades 1900 och har sedan dess varit verksam i Jerusalem och Betlehem genom skolor och sjukhus.

I dag driver föreningen Den Gode Herdens skola för drygt 300 palestinska flickor och några pojkar från förskola till studentexamen. Mer än 60 procent av driften betalas via gåvor från enskilda givare, stiftelser, fonder, kollektor och faddergåvor.

Föreningen äger också det största regionsjukhuset i Betlehemsområdet, en fastighet som hyrs ut till det palestinska hälsovårdsministeriet.

Biskop emeritus Jan-Olof Johansson, Växjö, är ordförande.

Svenska Jerusalemsföreningens tidskrift utkommer med fyra nummer per år. Den skickas till präster och diakoner i Svenska kyrkan samt till den som gett en gåva till Svenska Jerusalemsföreningen.

Adressregistret används enbart för Svenska Jerusalemsföreningens verksamhet.

Du som inte får tidskriften hem till dig men vill ha den kan meddela sydvind@gmail.com eller sätta in en gåva till Svenska Jerusalemsföreningen på Bg 401-3330 och på talongen ange "ny medlem".

Medlemsavgiften i Svenska Jerusalemsföreningen är 150kr/år, eller livslångt 3000 kr.

Swish

Du kan nu på ett ännu enklare sätt ge en gåva till Den Gode Herdens svenska skola i Betlehem. Om du har swish, så kan du swisha din gåva. Numret är 123-218 27 23. Skriv "Gåva till skolan"!

Autogiro

Du kan bli regelbunden gåvogivare genom att ansöka om Autogiro. Med Autogiro dras varje månad det belopp som Du önskar ge. (Se vidare sid 30 i detta nummer!)

Tre ben

Svenska Jerusalemsföreningen vill genom skolverksamheten:

- **stärka kvinnans ställning** genom att erbjuda kvalificerad undervisning för flickor och rusta dem för att ta ansvar i det lokala samhället
- **bidra till fred och försoning** och erbjuda såväl kristna som muslimska flickor i Betlehemsområdet undervisning. Om flickor har varit bänkkamrater i upp till tolv år, menar Jerusalemsföreningen, att man därmed har byggt broar över religions- och kulturgränser som leder till förståelse för varandra i en region där dessa kontakter inte är alltför vanliga
- **stärka den kristna minoriteten** i Jesu egen födelsestad.

Ordföranden har ordet: <i>Var inte rädda</i>	3
<i>Historisk prästvigning i Jerusalem</i>	4
<i>De nyaste skolböckerna</i> av Stig Norin.....	5
<i>Artikel II om identitet: Vem är jude?</i> av Håkan Sandvik.....	9
<i>Förändringar hos de kristna i Det Heliga Landet</i> av Göran Rask.....	12
<i>Helgsmålsringningar från Det Heliga Landet</i>	16
<i>Julkollekt till Den Gode Herdens skola i Betlehem</i>	16
<i>Julkollekt till Betlehem</i>	16
<i>Bokrecension: Sverige i Jerusalem. Dröm och verklighet</i> av Stig Norin.....	17
<i>Bokpresentationer: Den som ska resa till Jerusalem behöver förbereda sig</i> av Johan Engvall ..	23
<i>Hopp om fred och försoning</i> av Ann Karin Hammar	25
<i>Intervju 1 med elever på Den Gode Herdens svenska skola:</i>	
<i>Jag vill studera medicin efter gymnasiet</i> av Ulla-Stina Rask	27
<i>Bevara kulturarvet – Genom att förstärka det typiska</i> av Jan-Olof Johansson	28
<i>Svenska Jerusalemsföreningens årshögtid</i>	30
<i>Autogiro</i>	30
<i>Gåvoredovisning</i>	31
<i>Faddertalong</i>	31
<i>Adresser</i>	32

Var inte rädda!

Var inte rädda! Så hälsade ängeln herdarna utanför Betlehem då Jesus var född.

Jag möter då och då människor som är på resa i Det Heliga Landet och som blir förvånade över att jag ska till Betlehem. Själva vågar de inte dit eller har blivit tillsagda av resebyråer att man inte kan åka dit då det är förenat med stora risker.

Det är ofta människor som sedan barnsben kan julevangeliet utantill. De kan julens alla sånger och psalmer som ett rinnande vatten och älskar att vandra i Jesu fotspår och sjunga lovsånger och prisa Gud.

När jag berättar att jag varit i Betlehem varje år, ofta flera gånger, i snart 50 år blir de förvånade. Och när jag talar om att det bor många kristna där stiger förvåningen och de har svårt att förstå varför deras resebyrå inte har tagit dem dit.

En gång har jag stannat hemma då jag skulle åkt till Betlehem. Det var 2001. Då ringde vår ordförande på Den Gode Herdens skola, Lydia Araj, och sa till mig att stanna hemma. Betlehem låg under beskjutning med tungt artilleri från den israeliska armén, som vedergällning för unga palestinska mäns oftast misslyckade försök att beskjuta en bosättning. Många fick sina hus sönderbombade, bland andra några lärares och elevers familjer på vår skola.

Skjut mig om ni vill! Jag är inte rädd!

Lydia sa att de inte fick gå ut så därför var det ingen idé att jag kom. Men själv gick hon till skolan, som tvingades hålla stängd, varje dag för att se att inget hänt. På vägen dit en dag stoppades hon av israeliska militärer. Hon sa vart hon var på väg och fortsatte gå. När de riktade vapnen mot henne sa hon. Skjut mig, om ni vill.

Många är ni, som läser detta, som varit i Betlehem och besökt Födelsekyrkan och Herdarnas äng. Sjungit Stilla natt och hört julevangeliet läsas på platsen. Besökt vår skola och blivit gripna och tagna av elevernas och lärarnas hoppfulla engagemang för utbildning och framtid.

Jag var där med en grupp ungdomar från Kalmar i slutet av oktober. De satt i grupper med elever på skolan och pratade med varandra och utbytte erfarenheter utan att några vuxna var med.

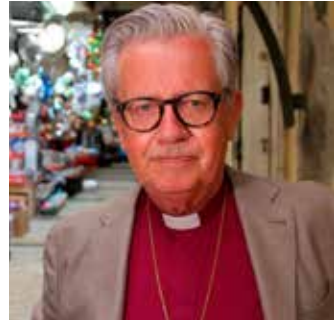
Betlehemsbarnen har ljusa drömmar

Efteråt berättade kalmarungdomarna hur starkt det var att höra att Betlehemsungdomarna hade så ljusa drömmar och hoppades så mycket av framtiden trots att de lever bakom mur och stängsel.

Det är som om eleverna på vår skola ständigt lever med ängels ord i sina öron: Var inte rädda!

Vi har uppmanat och bjudit in dem som försöker smutskasta vår skola somom den skulle vara våldsbejakande. De har inte tagit kontakt med oss än mindre besökt skolan. Kanske är de rädda.

Vår vice ordförande, professorn Stig Norin, som inte bara är expert på hebreiska utan också behärskar det arabiska språket har läst igenom alla arabiska läseböcker

på skolan och skriver om resultatet av sin genomgång i en artikel i detta nummer av tidskriften.

Var inte rädda! Välkomna till Betlehem och välkomna till vår skola när som helst, prata med elever och lärare!

Vår nya lokala skolkommitté har kommit igång bra i sitt arbete och skolan kommer säkert att fortsätta utvecklas så att de som går där, i huvudsak flickor än så länge, ska få en god grund för att kunna förverkliga sina ljusa och hoppfulla framtidsdrömmar.

Och tack för alla de gåvor och kollekter som ni vill ge nu i juletid till dagens betlehemsbarn.

God och fridfull jul önskas från Betlehem! ■

Jan-Olof Johansson
Ordförande, biskop emeritus

Maria Leppäkari, föreståndare på Svenska Teologiska Institutet, prästvigdes av biskop Azar i Jerusalem i september i år. Första kvinnliga prästen i Jerusalem.

Historisk prästvigning i Jerusalem

Den 29 september 2019 prästvigdes direktorn för Svenska Teologiska Institutet, Maria Leppäkari för Den evangelisk-lutherska kyrkan i Jordanien och Det Heliga Landet (ELCJHL) av biskop Ibrahim Azar i Redeemer Church. Medverkade gjorde också biskop Christján Björnsson från Island och ytterligare ett tiotal präster. I kyrkan var den ekumeniska närvaron påtaglig från både de västliga och östliga kyrkotraditionerna. Mässan präglades av högtid och glädje. Personliga välgångsönskningar och hälsningar har skickats bland annat från Svenska kyrkans biskopar, Finlands ärkebiskop och från flera av STI:s dialog – och samarbetspartners i Jerusalem. ■

Johan Engvall, kaplan på STI.
Bilder: Ben Gray

Fjärde artikeln om palestinska skolböcker:

De nyaste skolböckerna

De palestinska skolböckerna har vi nämnt ett antal gånger tidigare i denna tidskrift (2014:4, 2019:1, 2019:2). Då det nu på vissa webbsidor har dragits igång en kampanj mot vår skola finns det skäl att återkomma till denna fråga än en gång.

Den här gången har vi också kunnat titta på de senaste skolböckerna i ämnet arabiska, från klass ett till tio. Det är en volym för varje klass. Varje volym består av två delar, del 1 för hösten och del 2 för våren. Det är bara höstterminens böcker jag tittat på.

De andra var inte tillgängliga på skolan ännu.

Varje volym är upplagd med ett tiotal lektioner.

I de lägre klasserna är det mycket bilder som barnen skall berätta om. Dessutom finns det naturligtvis också rena språkövningar. Böckerna är ju till för att de skall lära sig standardarabiska, vilket är något annat än den lokala palestinska dialekten.

Från volym fem och uppåt ändrar böckerna karaktär. Det blir mera sammanhängande text, ungefär tio texter i en volym.

Till varje text hör också en inledning som berättar litet om textförfattaren och vad som är poängen i texten. Sedan följer övningsuppgifter vad gäller både språk och innehållsförståelse.

"Vi flyger med dig, sa fjärilarna."

Trafikvett, jordbruk och sagor, astronomi och idrott

Vad handlar då dessa texter om? Det allra mesta, c:a 80 % handlar om all dagliga saker. Det kan vara trafikvett, natur, jordbruk eller någon saga. På högre nivåer kan det också handla om samarbete, astronomi, idrott och hälsa för att ta några exempel. Det finns också historiska texter och avsnitt ur kända författares verk som Khalil Gibrans.

Resterande 20 %, tycker jag, anknyter till den aktuella palestinska situationen på ett eller annat sätt, litet mer på de högsta nivåerna, mindre i de lägsta klasserna. Det är dessa tjuugo procent som jag lagt min möda på för att se om det finns någon antisemitism där.

Inga nidsbilder av judar. Ingen glorifiering av våld

Då kan jag genast säga att om man med antisemitism menar nidsbilder av judar eller förnedrande skildringar av judar, så finner man, så långt jag kan se, inget sådant här. Inte heller finns det någon glorifiering eller uppmaning till terrorism i de böcker jag gått igenom.

Det som finns är ett litet antal fosterländska dikter med en retorik om kamp och strid. Jag menar att sådant tillhör den fosterländska retoriken och liknande finns i många andra länder.

Men egentligen är det väl så att många av dessa barn har svåra upplevelser bakom sig.

Kanske har de sett farfar gråta över förstörda olivträd eller familjemedlemmar som fångslats.

Liksom Bibelns s.k. hämndpsalmer har dessa texter en funktion att sätta ord på den vrede som ändå finns där. Jag tror, att risken är större att man går ut och gör något dumt om man inte får sätta ord på sin vrede.

Men det som barnen på vår skola lär sig är att kunskapen är vårt vapen och att det är rätt att följa Jesu ord om att älska våra fiender.

I den gamla upplagan av böckerna, som jag presenterade i vår tidskrift 2019:2 fanns en del socialrealism i form av husrivningar eller besök på fängelse. Sådant finns inte alls här.

Längtan till landet

Som övergripande rubrik över de här böckerna skulle man kunna skriva: "Längtan till landet". Ett övergripande tema är längtan att komma tillbaka till hela det historiska Palestina med städer som Nasaret, Haifa, Jaffa och naturligtvis Jerusalem.

Jerusalem är Palestinas ande, utan anden dör kroppen. Detta kan man tolkas som bristande respekt för gränser.

Då frågar jag mig: sedan när började Israel respektera gränser? Det byggs murar, bosättningar och vägar överallt på Västbanken.

Jag skall nu presentera några exempel, från låg-, mellan- och högstadiet. Det första jag finner med direkt anknytning till dagens situation är berättelsen om flickan och fjärilarna i årskurs 4. Flickan Leila leker vid muren. Så kommer det fjärilar och erbjuder henne att flyga med dem för att se hur det ser ut på andra sidan muren. Flickan blir förvånad: "Hur skall detta gå till?" – "Vi flyger med dig", och så flög de iväg. De flyger över vackra fält. En fjäril säger: "Detta är Marj ibn Amirs fält." Sedan ser de ett berg långt borta. "Det är berget Karmel och där ligger staden

Haifa". Sedan flög de hem med Leila. Hon tackade fjärlarna och sa: "Helt säkert kommer vi tillbaka".

Leve hjältarna!

Från mellanstadiet, årskurs 5 väljer jag en bild som direkt använts i propagandan mot vår skola. Överskriften lyder "Leve hjältarna!"

Vilka är då dessa hjältar som skall hyllas? Här blir man misstänksam. Slår man upp de nämnda personerna finner man fyra fältherrar från Islams första tid, därtill Salladin och den egyptiska sultanen Qutuz på 1200-talet. Därtill kommer en libysk frihetskämpe på 1800-talet och en annan som stred mot briter och fransmän under tidigt 1900-tals samt Yasser Arafat själv, som är avbildad på sidan.

Är detta terrorism? För mig är det historia, ungefär som man under min egen skoltid läste om hjältekungarna Gustav II Adolf och Karl XII.

Det sista exemplet tar jag från årskurs 9. Berättelsen heter Al- 'Auda, "Återvändandet" och handlar om Nabka, den stora flykten 1948. Farfar berättar för sitt barnbarn. Först om hur omöjligt det är att glömma denna händelse, det vore som att glömma att andas. Sedan om hur vackert det var i den lilla byn Umm Khalid vid Medelhavets strand. Det var vackra trädgårdar och grönsaksfält. Det var en solig dag. Vi satt i trädgården och åt frukost.

Lång karavan av flyktingar

Plötsligt invaderade "de sionistiska trupperna". Det blev en lång karavan av flyktingar. Farfar börjar skaka. Sedan lugnade han sig i sin dröm om ett hopp och ett återvändande. Men vi kan ju tillägga att skulle han kunna återvända, så fick det bli till den israeliska staden Netanya som nu ligger där Umm Khalid låg.

Böckernas religiösa huvudlinje är Islam. Från årskurs 5 och uppåt finns det alltid också någon sida ur Koranen bland läsestyckena. Jag har tittat på dessa koranstycken. De kan handla om skapelsen eller om att göra det rätta. Inga kontroversiella saker vad jag kan se. Kristendomen kan i beskrivningar av olika städer nämnas liksom i förbigående liksom Kristus och Jungfru Maria.

Inget negativt om kristen tro

Om Jerusalem kan det stå att här gick Kristus (Masih) fram och förkunnade om kär-

lek och frid. Det står aldrig något negativt om kristen tro. Det gör det inte heller om Judendomen – judar nämns överhuvudtaget inte i dessa böcker.

Det som bör tilläggas är att dessa böcker inte är någon självstudiekurs utan ett material att användas av en lärare Alla som undervisat vet att ett

"Hurra för hjältarna".

Al-'Auda – Återvändandet. Notera att sista bokstaven i ordet är utformat som en nyckel. Nyckeln är en viktig symbol för hemmet man en gång lämnade och hoppas kunna återvända till.

undervisningsmaterial väljer man ur. Ingen följer det till punkt och prickar. Mottot för vår skola är fred och försoning. Kristendomen har ett unikt budskap om försoning.

Jesus har lärt oss älska våra fiender

När en lärare på skolan blev tillfrågad hur hon tänkte när alla familjens olivträd utom ett blev förstört i samband med att israelerna förlängde separationsmuren, så svarade hon: Jesus har lärt oss att älska våra ovänner och det är också det som jag försöker lära ut till barnen.

Vår skola har mycket goda studieresultat. Elever går vidare till högre utbildning och kan få bra arbeten. Det är inte de med bra arbete och hyfsad lön som blir terrorister. Det är snarare de som saknar utbildning och inte har något att förlora. Därför är skolan en skola för fred.

Jag har försökt att göra denna presentation så ärlig som möjligt utan förskönan- den. Du kanske inte gillar vad du läst? Men om människor skulle sluta stödja denna kristna skola, vad skulle då resultatet bli? Skolan fick stängas och eleverna var då hänvisade till palestinska myndighetens skolor. Vad skulle bli bättre av detta?

Det finns många kristna skolor i Palestina. Många elever där är muslimer. Dessa skolor har en funktion att bygga broar mellan de olika folkgrupperna. Dess elever får en god utbildning och kan bli viktiga personer i samhället den dag freden kommer. ■

*Stig Norin
Professor emeritus*

Vem är jude?

Generellt finns det många svar på den frågan och bland judar utanför Israel finns det många olika definitioner. Några betonar en judisk etnicitet, eller tillhörighet till judisk historisk och kulturell bakgrund. Andra betonar religionen judendom. Eftersom majoriteten av judar, såväl utanför som i Israel, är sekulariserade är det etniciteten och den gemensamma historien som är dominerande i identiteten som jude.

I Israel blir frågan mera komplicerad eftersom definitionen av den judiska identiteten får juridiska konsekvenser. Enligt självständighetsdeklarationen från 1948 är Israel en judisk stat. Det öppnar frågan om vem som har rätt att bosätta sig i Israel.

År 1950 stiftades "Law of Return", som säger att alla judar (utom de som är kriminellt belastade eller ett hot mot staten) har rätt att invandra ("återvända") till Israel. Lagen innehåller ingen definition av begreppet "jude".

År 1970 preciseras lagen med att säga att den som kan visa judiskt påbrå i tredje generation har rätt att invandra. Denna formulering finns redan från tidigare i den nationella lagen och följer nazisternas definition av jude. Logiken är att den som förföljdes som jude nazisterna också skall ha rätt att invandra till Israel. Lagen från 1970 tillägger ett undantag från rätten att invandra för en person som har varit jude

Inget tvivel om att denna familj ser väldigt judisk ut. Foto: J-O Aggedal.

Alla som ser ut som judar är det inte enligt överrabbinatet. Foto: LM Adrian.

men som frivilligt har konverterat till en annan religion. Något motstridigt säger också lagen att som jude räknas den som är född av en judisk mor eller som konverterat till judendomen och som inte tillhör en annan religion. Den sistnämnda definitionen av jude följer den rabbiniska religiösa definitionen.

Sekulär eller rabbinisk definition?

I praktiken tillämpas två olika och delvis motstridiga definitioner. Den vidare definitionen inkluderar alla som har judiskt påbrå i tre generationer. Detta är den sekulära definitionen.

Den smalare rabbiniska definitionen kräver judisk mor för att räknas som jude. Den som inte har en judisk mor – eller har konverterat till judendomen genom en ortodox rabbin – erkänns inte som jude av överrabbinatet och dessa har därför inte rätt till lagligt äktenskap eftersom äktenskapslagen ligger under överrabbinatet. Om den som inte är jude enligt den religiösa lagen (halakhan) får en dotter, så räknas dottern inte som jude. Dessa har inte heller rätt att bli begravda på en judisk begravningsplats.

Resultatet är en paradox som ständigt varit ett dilemma i Israel. Enligt statistiken är cirka fem procent (426 700) judar och israeliska medborgare men inte judar enligt de religiösa myndigheterna. På deras ID-kort betecknas de som "andra" eller "ryssar", "ukrainare" eller "ingen religion".

Inte accepterade vare sig där eller här

Det Jerusalembaserade Israel Democracy Institute understryker i en rapport detta dilemma. Det finns de som sågs som judar och i vissa fall diskriminerades i sitt ursprungsland eftersom deras status i det landet bestämdes av deras fars religion. I Israel diskrimineras de, eller är inte erkända som äkta judar, eftersom deras status i Israel bestäms av deras mors religion.

Israel är samtidigt en sekulär stat, en judisk stat och en demokratisk stat. De tre entiteterna är inte lätta att förena i ett land med en betydande icke-judisk minoritet. Sekulära judar accepterar inte den religiösa definitionen medan religiösa judar endast accepterar den religiösa definitionen. Judar utanför Israel accepterar inte att staten Israel definierar vem som är jude och israeliska judar vill inte vara bundna av diasporans situation.

Under många år har många olika förslag lagts fram för Israels riksdag (Knesset) till en definition av vad det innebär att Israel definieras som en nationalstat för det judiska folket och samtidigt en demokrati. Men alla förslag har avvisats fram till juli 2018. Då godkände Knesset ett lagförslag som kallas "National Bill" (förslag till den nationell lag). I förslaget fastslås bl.a. att

- Israel är det historiska landet för det judiska folket
- rätten till självbestämmande gäller enbart det judiska folket.
- hela det förenade Jerusalem är Israels huvudstad
- landets språk är hebreiska, arabiska språket har en speciell status i Israel (kommentar: Tidigare har arabiska varit ett officiellt språk i Israel men degraderas i lagförslaget)
- Israel strävar till att garantera säkerheten för alla judar både inom och utanför Israel
- staten Israel ser utvecklingen av bosättningar som ett nationellt värde och skall agera för att stödja och uppmuntra etablering och befästande av dessa.

Stark kritik! Apartheid?

Kritiken mot detta lagförslag har varit massiv, både internationellt och i Israel. Främst handlar kritiken om att lagförslaget inte ger en rimlig balans mellan Israel som ett judiskt land och en demokratisk stat. Från arabiskt håll har man kallat lagförslaget en apartheidslag. Också Israels president, Reuven Rivlin, ogillade lagförslaget och när han skulle skriva under det, undertecknade han förslaget med sitt namn skrivet med arabiska bokstäver. Lagförslaget innebär en degradering av statusen för araber – 21 % av Israels befolkning – och av dem – 5 % – som inte enligt definitionen för judar räknas som judar trots att de är medborgare i Israel.

I politiken i Israel drar frågan om den judiska identiteten åt motstridiga håll. Under lång tid har regeringen i Israel behövt de religiösa partiernas stöd för att få majoritet.

Alla försök att lösa dilemmat med vem som är jude har stoppats av de religiösa partierna.

Samtidigt har det sekulära trycket ökat allt mer – främst bland alla dem som invandrat till Israel från Ryssland och övriga Östeuropa de senaste 30 åren – långt över en miljon. Det är främst dessa som både är judar och – samtidigt – inte judar. De har bildat ett eget parti, Israel Beitenu. Det är ett parti som står långt till höger men som samtidigt är ett sekulärt parti. På samma sätt som de religiösa partierna kräver att den gamla definitionen av vem som är jude bevaras för att stödja en regering, kräver Israel Beitenu en helt sekulär definition för att stöda regeringen.

Lieberman kräver en sekulär definition av begreppet jude

Partiledaren, Avigdor Liebermans, tidigare försvarsminister, krav på en sekulär definition av begreppet jude är en av huvudorsakerna till svårigheterna just nu att bilda en regering i Israel. För att bilda en regering krävs ettdera stödet av sekulära Israel Beitenu eller av de religiösa partierna. Det finns ett annat alternativ och det är understöd från de arabiska partierna, "Arab Join List", vilket skulle betyda att frågan om vem som är jude, paradoxalt nog, för första gången i Israels historia skulle öppna vägen för de arabiska partierna till regeringsmakten. ■

Håkan Sandvik

Göran Rask:

Förändringar hos de kristna i Det Heliga Landet

Under de senaste åren har demografin för de kristna förändrats. Det finns också en tydlig ändrad inställning till vad som är mest hoppfullt inför framtiden för en lösning av den konflikt de kristna lever under. Göran Rask analyserar nya uppgifter som framkom vid hans senaste besök i Det Heliga Landet.

De kristna i Det Heliga Landet är en liten skara på några procent av befolkningen som helhet. I förhållande till alla som bor i det vi kallar "Det Heliga Landet", nuvarande Israel och Palestina, blir de kristna ständigt procentuellt färre även om de totalt numerärt ökar i antal.

Vid första tanken kan det uppfattas glädjande att antalet kristna i Det Heliga Landet ökar i antal. Men de kristna med rötter i landet har hela tiden blivit färre och deras ungdomar söker sig utomlands för studier och arbete. De kristnas numerära antal blir större, eftersom den stora gruppen av migranter och gästarbetare hela tiden växer.

Kristna gästarbetare ökar i antal, när de tar palestiniernas jobb

Denna grupp växer delvis på grund av att de ersatt palestinska arbetare i det israeliska samhället.

Jesuitprästen David Neuhaus ingår i en katolsk tankesmedja i Jerusalem och har tillsammans med kollegorna i tankesmedjan nyligen publicerat ett häfte om de

kristnas roll i fredssträvanden i konflikten mellan israeler och palestinier.

I tankesmedjan ingår bland andra även Yusef Daher, som är Kyrkans Världsråds representant i Jerusalem och vi fick en pratstund med vännen Yusef Daher om de kristna i Det Heliga Landet samt om de uppgifter om antalet kristna som nyligen publicerats genom David Neuhaus försorg.

Före staten Israels bildande 1948 utgjorde de kristna ca 10 % av den befolkning som då bestod av kristna, judar och muslimer i det som då kallades det brittiska protektoratet Palestina.

Idag är cirka tre procent av befolkningen kristna.

Yusef Daher.

I Jerusalem är de kristna knappt 10 000.

Den största ansamlingen av kristna finns idag i de södra delarna av Tel Aviv. Ungefär som att det i Sverige idag är i delar av Södertälje vi har nya stora kyrkor för dem som regelbundet går till gudstjänst och då kristna som nyligen kommit till Sverige från Mellanöstern.

I Det Heliga Landet är den större kristna gruppen idag nyligen inflyttad från Asien och Afrika, samt från Ryssland, och många är i landet för att arbeta medan familj och släkt är i annat land. De firar ofta gudstjänst i provisoriska kyrkolokaler och på sitt eget modersmål.

150 000 kristna från Asien i Israel

I dag beräknar man att dessa kristna migrantarbetare och asylsökare är ca 150 000 personer som främst kommer från Filippinerna, Indien, Sri Lanka, Eritrea samt från olika länder i östra Europa.

De utgör idag den största kristna gruppen i Det Heliga Landet. Det är ingen enhetlig grupp, men det som gör dem till en statistisk grupp är att de saknar historiska släktrötter i Det Heliga Landet. De flesta är romerska katoliker, eritreansk-ortodoxa, rysk-ortodoxa samt tillhör olika evangeliska samfund med anknytning till pingströrelsen. Flera av dem bor i Tel Aviv och andra större städer i Israel.

Nästa stora grupp finns i Israel med ca 125 000 arabisk-talande israeliska medborgare vars kristna släkt har rötter av olika tidslängd i Det Heliga Landet. De flesta av dem bor i de norra delarna av Israel i Galileen och tillhör grekisk-katolska (melkitiska) kyrkan, grekisk-ortodoxa kyrkan, romersk-katolska kyrkan och den maronitiska (också en katolsk) kyrkan.

Bland palestinierna är 50 000 kristna

Den tredje gruppen av kristna är de som finns i det vi idag benämner som Palestina (Västbanken, Östra Jerusalem och Gaza). Där finns ca 50 000 kristna i en befolkning om ca 4,8 miljoner. Det är de som bor i Jerusalem (Östra), Betlehem, Taybeh, Ramallah.

De flesta tillhör den grekisk-ortodoxa kyrkan samt den romersk-katolska kyrkan, men ca 2 000 är lutheraner och ca 4 000 är anglikaner.

Det nya är att det dessutom finns ca 35 000 hebreisktalande kristna i Israel som främst kommer från det forna Sovjetunionen och är rysk-ortodoxa. I denna grupp hebreisktalande kristna finns även de som tillhör den etiopisk-ortodoxa kyrkan, romersk-katolska kyrkan samt olika protestantiska samfund.

10 000 messianska judar

Till denna kristna grupp kan man lägga den lilla men enligt olika uppgifter växande gruppen Messiastroende judar. De räknas idag vara ca 10 000 personer.

Totalt beräknas dessa olika grupper till cirka 420 000 kristna vilket blir cirka tre procent av det totala antalet invånare i Det Heliga Landet (Israel har ca 8,7 miljoner och Palestina 4,8 miljoner). Det anmärkningsvärda med denna uppräknings av olika grupper kristna är att den visar att majoriteten av de kristna i Det Heliga Landet idag firar gudstjänst på språk som inte är arabiska, arameiska eller armeniska.

När vi normalt talar om de kristna i Det Heliga Landet menar vi normalt de som firar gudstjänst på något av de klassiska gudstjänst-språken i Mellanöstern – ara-

Maronitiska nunnor i det libanesiska klostret i Jerusalem. Foto: J-O Johansson.

biska, arameiska eller armeniska. Dessa beräknas idag till ca 175 000 och de utgör cirka 1,3 procent av den totala befolkningen.

Vad är då deras viktigaste utmaningar? Jo, den stora och allvarliga utmaningen som alla kyrkledare nämner, och så även vid detta besök, är emigrationen av främst yngre kristna. Kvar lämnar de välutbildade lämnar en alltmer åldrad kristen grupp.

De yngre kristna lämnar på grund av israeliska ockupationen

Och den främsta orsaken de nämner är att kristna lämnar Det Heliga Landet då framtidsutsikterna är dystra för de yngre på grund av den pågående israeliska ockupationen av Palestina och den diskriminering de arabisktalande israeliska medborgarna upplever i Israel.

Tyvärr syns ingen förändring i sikte inom närtid när det gäller fred mellan israeler och palestinier så att ockupationen lyfts, diskrimineringen upphör och de yngre kan skapa en positiv framtid utan att behöva flytta utomlands.

För att skapa hopp talar kristna ledare, däribland katolikerna Yusef Daher och David Neuhaus, om att de arabisktalande kristna behöver tydliggöra sin plats och sina rötter i Det Heliga Landet.

Kristna behöver också förstärka de kristna institutionerna och främst de kristna skolornas utbildning för både kristna och muslimer.

Inte minst viktigt är att samarbeta med de judar och muslimer som också arbetar för allas lika värde och rättigheter. En samverkan för en gemensam stat där medborgarskap är grunden och inte etnicitet eller religion. Det finns inte längre ett realistiskt hopp om ett fritt och livskraftigt Palestina för arabisktalande kristna och muslimer.

Bosättningarna hindrar en palestinsk stat

De befintliga israeliska bosättningarna på ockuperat område omöjliggör ett fungerande Palestina, och då återstår bara möjligheten att verka för en gemensam stat. Katoliken Yusef Daher var tydlig i samtalet vid besöket i september att det är medborgarskap i en gemensam nation för alla oavsett etnicitet och religion som är grunden och hoppet för de unga som nu växer upp och utbildas. Samma budskap hörs idag även från den lutherska kyrkans ledare. Det betyder, sa Yusef Daher, att vi inte längre förespråkar eller tror på en tvåstatslösning.

– Vi förstår, sa han, att det innebär fortsatta svårigheter och kanske en än tydligare apartheid mellan judiska medborgare och oss andra. På sikt är apartheid dock inte en framkomlig väg i något samhällsbygge, utan framtiden är en gemensam nation för två folk, hebreisktalande och arabisktalande, med tre religioner – judendom, kristendom och islam.

Samtalen under besöket hösten 2019 talar tydligt om nya fakta för de kristna i Det Heliga Landet samt att palestinska kristna ledare inte längre talar om att det i Det Heliga Landet ska finnas en palestinsk stat och en israelisk stat med ett delat Jerusalem.

En gemensam nation för judar, muslimer och kristna

Snarare talar de om sin vision för en enda gemensam nation baserad på ett medborgarskap för alla oavsett religion och etnicitet med lika värde, rättigheter och skyldigheter.

En väg till att åstadkomma detta, enligt Yusef Daher, är utbildning och inte minst av flickor. När flickor och kvinnor utbildas till att bli jämställda för de fanan om jämställdhet vidare till sina barn, pojkar och flickor, oavsett religion. Det blir en grund för en nation där alla är jämställda medborgare.

– Därför är Den Gode Herdens skola i Betlehem viktig för att ge de unga ett hopp inför framtiden, avslutade Yusef Daher, vårt tankeväckande samtal! ■

Göran Rask

SJE:S ekonomiansvarige,

tidigare Svenska kyrkans Regionsekreterare för Mellanöstern.

Källor: Christians in the Holy Land, Rev David M Neuhaus, Cornerstone 80/2019. Samtal med Yusef Daher.

Helgsmålsringningar från Det Heliga Landet

Under Advents- och Jultiden kommer det flera helgsmålsringningar i SVT 1 från Det Heliga Landet.

Den första kommer inför Första söndagen i Advent den 30 november från Betfage och den andra inför Andra söndagen i Advent den 7 december och den kommer från Nasaret.

Sedan kommer det två i januari, inför den första och andra söndagen efter Trettondedagen, 11 respektive 18 januari. Båda har spelats in i Jordanien, den första på Jesu dopplats vid floden Jordan och den andra i klippestaden Petra med Mose källa.

Sändningstiden är lördagar kl 17.50 i SVT 1.

Efter sändning är de tillgängliga på SVT Play.

Medverkar i dessa program gör biskop em Jan-Olof Johansson. Producent och fotograf är Johannes Söderberg. ■

Julkollekt till Den Gode Herdens skola i Betlehem

Tack till alla er som tar upp kollekt under julen till Den Gode Herdens skola. Det ger skolan möjlighet att fortsätta utvecklas så att eleverna får en god grund för den ljusnande framtid de kämpar för och hoppas på.

Att få ge en gåva till Betlehemsbarnen just i jultid känns fint och viktigt för många.

Att läsas upp i kyrkan inför kollekt till Den Gode Herdens skola.

Julkollekt till Betlehem

Det kostar på att arbeta för fred idag och ifrågasätts av en del. Men att avstå har ett ännu större pris. Det är mängas erfarenhet i vår värld idag. Det gäller också i Betlehem där Svenska Jerusalemsföreningen driver en skola för barn, i huvudsak flickor, från förskola till och med gymnasium, Den Gode Herdens skola.

Där får omkring 350 barn och ungdomar en god utbildning som grund för sin framtid. Och där arbetar lärarna i kristlig anda för att skolan ska vara en Skola för fred i en miljö där våldet är påtagligt.

Genom din gåva är du med och ger ett bidrag till freden i Fridsfurstens egen födelsestad Betlehem.

Tack för din gåva!

Växjö, Umeå, Alingsås i Adventstid 2019

Jan-Olof Johansson
Ordförande, biskop emeritus

Anna Hjälms
Sekreterare

Göran Rask
Kassaförvaltare

Bokrecension:

Sverige i Jerusalem. Dröm och verklighet.

Karin Roxman, svensk generalkonsul i Jerusalem 1994–1999 har i denna bok beskrivit hur Sverige och svenskar spelat en roll i Palestinas historia från mitten av 1800-talet fram till dess att staten Israel utropades den 14 maj år 1948.

Boken börjar med ett kapitel om författarens egen tid i Jerusalem för att sedan gå igenom historien epok för epok.

När det gäller de fem år Roxman verkade i Jerusalem kan man säga att de kännetecknas av ett hopp som rann ut i sanden.

Efter Osloavtalet 1993 fanns det ett hopp om att det skulle bli fred mellan Israel och Palestina inom några år, men hoppet slocknade. Många frågor fanns inte med i avtalet. När den israeliske premiärministern Yitzhak Rabin blev skjuten av en judisk extremist 1995 och Benjamin Netanyahu året därpå blev premiärminister, gick fredsprocessen helt i stå och så har det varit sedan dess.

Roxman berättar många intressanta saker från sin tid som generalkonsul. Konsulatet var beläget i östra Jerusalem, men själv bodde hon i västra delen, inte långt från den plats där greve Folke Bernadotte mördades av Stern-ligan 1948. Hon nämner den minnesceremoni som hölls 1995 i Tel Avivs konstmuseum. Man talade mycket om de vita bussarna för att sedan på slutet också beklaga illgärningen mot Folke Bernadotte.

Sten Anderssons engagemang

Men annars är det mest dåvarande utrikesministern Sten Anderssons engagemang i Palestinafrågan som författaren här uppehåller sig vid.

När vi kommer till bokens historiska del, består den av kapitlen två till nio. De tre första av dessa kapitel handlar om den turkiska tiden fram till 1918. Redan då kom det svenska pilgrimer som t.ex. Fredrika Bremer och Paul Peter Waldenström men framför allt var det stormakternas kamp om Jerusalem som stod i fokus. Detta manifesterades genom olika missionsorganisationers verksamhet. Innanför Jaffaporten byggdes den anglikanska Christ Church.

År 1898 byggdes den stora tyska Erlöserkirche till vilkens invigning också Visbybiskopen Henning Gezelius von Scheele var inbjuden. Detta blev som vi vet incitamentet för bildandet av Svenska Jerusalemsföreningen, som snart påbörjade småbarnsundervisning i Jerusalem och sjukvårdsverksamhet i Betlehem.

Selma Lagerlöfs Nåsfolk

Under denna tid fanns också den svensk-amerikanska kolonin där. Med Nåsfolkets ankomst hade denna utvecklas till ett blomstrande företag med många verksamhetsgrenar. Innanför Jaffaporten hade kolonin en stor souveniraffär, där också bilder tagna av Lewis Larsson, som senare blev svensk konsul, fanns att köpa för de turister och pilgrimer som redan då började strömma till Jerusalem. Men vid denna tid var det tysken, professorn Gustaf Dalman, som var svensk generalkonsul. Han gjorde mycket för att stödja folket från Nås, som snart nog fick finna sig i att vara arbetsfolk för den amerikanska ledningen.

Kapitel fem handlar om tiden för första världskriget. En tid med svält och förödelse. För Palestina innebar det att turkarna drevs ut och britererna tog över. Men med krigsslutet kom också Balfourdeklarationen.

Balfourdeklarationen ledde till stor judisk immigraton

Britterna tänkte nu göra det från turkarna befriade Palestina till ett nationellt hem för det judiska folket. Visserligen med ett tillägg att inget skulle göras som kunde skada de civila och religiösa rättigheter som tillkommer redan existerande icke-judiska samfund i Palestina.

Judar började invandra i allt större antal och lokalbefolkningen befarade tidigt att de invandrande judarna inte skulle nöja sig med ett nationellt hem. De ville ha en egen stat och detta på den arabiska befolkningens bekostnad. Men det fanns också de som såg en chans att tjäna pengar och gärna sålde hus och mark åt de invandrande judarna.

Konsulatet bombat.

Yassir Arafat och Sveriges dåvarande utrikesminister Sten Andersson.

Så började en orolig tid som blev allt värre under hela mellankrigstiden. Kapitel sex till och med åtta handlar om denna tid. Men detta var också tiden när den svenska lärarinnan Signe Ekblad oförtrutet arbetade på att utveckla Svenska Jerusalemsföreningens skola från en oansenlig småbarnsskola till en erkänd primary school enligt det brittiska skolsystemet. När det gällde sjukhuset i Betlehem insåg föreningen tidigt att detta skulle bli för mycket för föreningen och från 1925 hyrdes det ut till britterna som använde det som mentalsjukhus.

Trefaldig svensk närvaro

En annan svensk som kom till Jerusalem 1924 var Hilda Andersson. Hon skaffade sig ett hus på Olivberget där hon drev ett litet pensionat men också sjukvårdsverksamhet; hon var utbildad sjuksköterska. Hon kallade sitt hem Svenskbo. Nu fanns det tre konkurrerande svenska institutioner i Jerusalem, dalakolonin, Jerusalemsföreningen skola och Svenskbo. Ingen av dem var särskilt förtjust i någon av de andra.

Till landets tidiga besökare hör, som vi vet, också Selma Lagerlöf. Vid det stora ekumeniska mötet i Stockholm 1925 som ärkebiskop Nathan Söderblom inbjudit till höll hon ett anförande om den kristna kärleken som försonande kraft och talade

Lewis Larsson med sönerna (de fyra små pojkarna).

då bl.a. om den svensk-amerikanska kolonin i Jerusalem som Selma var mycket fascinerad av.

Men tidigare samma år hade Lars Lind, som varit medlem i kolonin, skrivit en allt annat än positiv artikel i Dagens Nyheter.

Sedan grundaren Anna Spafford avlidit leddes kolonin nu av dottern Bertha Vester. Nu var det kristna motivet borta. Nu var det ren affärsverksamhet. Alla skulle vara jämlika men ledningen försåg sig själva frikostigt av kolonins medel. Också svenska konsulten Lewis Larsson blev med tiden alltmera kritisk till Bertha Vesters sätt att leda kolonin.

Efter en skiljedom upplöstes kolonin 1931 och de svenskar som valde att lämna fick en viss ersättning. Kvar fanns Bertha Vester och en trogen skara av äldre personer, också en del svenskar som inte hade någon annanstans att ta vägen.

Konflikten mellan judar och araber blev allt starkare. Hitlers politik mot judarna i Tyskland hade lett till judisk massinvandring till Palestina.

Palestina delades

I november 1936 lade den brittiske Lord Robert Peel fram ett förslag om en delning

av Palestina i en judisk och arabisk del. Internationellt såg många förslaget som bra, men för båda de inblandade parterna var detta förslag lika impopulärt.

Det var brist på allt i Jerusalem. Signe Ekblad, den svenska lärarinnan ordnade soppkök dit både araber och judar kunde komma. Hennes syflickor fick också sy upp kläder åt de allra fattigaste. Britterna försökte lugna situationen genom att nu begränsa den judiska invandringen vilket ledde till upplopp bland judarna. När sedan andra världskriget bröt ut blev det, som också Signe Ekblad vittnat om, betydligt lugnare i Jerusalem.

Judiska Irgun sprängde King David Hotel

När kriget var slut blossade oroligheterna i Jerusalem åter upp. Sju medlemmar i den judiska organisationen Irgun sprängde King David Hotel med 91 dödsoffer och många skadade. Bombdådet följdes av attacker mot brittiska institutioner av olika slag.

FN skulle nu utse en Palestinakommitté utan deltagare från stormakterna. Ordförande blev en svensk, justitierådet Emil Sandström med erfarenhet bl.a. från Röda korsets hjälparbete.

En ny delningsplan togs fram, där Jerusalem och Betlehem med de heliga platserna skulle ställas under internationellt förvalterskap. Nu var det araberna som var mest missnöjda, och som hämnd sprängdes det svenska konsulatet, som var inhyst i Lewis Larssons bostad. Larsson var bedrövad. Han hade alltid varit opartisk och god vän med många araber och nu hotade de hans familj. Larsson begärde därmed att bli befriad från sin uppgift som konsul.

Den 29 november 1947 godkände FN delningsplanen, med Jerusalem underställd en egen förvaltning.

Judarna jublade. Araberna var missnöjda

Judarna jublade. De hade äntligen fått sin stat. Femtiofem procent av Palestina skulle bli deras. Araberna var missnöjda. Sionisterna hade, som de länge befarat, tagit deras land ifrån dem. Det blev inbördeskrig och britterna föredrog att hålla sig passiva. Fullständigt kaos utbröt. Svenskarna evakuerades. Signe Ekblad stannade kvar så länge som till 12 mars 1948. Hilda Andersson, som stod bakom judarna och Balfourdeklarationen blev ihjälskjutet 25 april på väg hem från kyrkan.

Den 14 maj halades Union Jack och kl 16.01 samma dag utropades den nya staten Israel. Det var nu Folke Bernadotte utsågs till medlare för att få till stånd fredliga relationer i Palestina och ordna skydd för de heliga platserna.

Folke Bernadotte mördades av Sternligan

Som redan nämnt mördades han av Stern-ligan. Det var den 17 september samma år, inte långt från där Karin Roxman 50 år senare hade sin bostad.

Ja, detta är bara ett axplock från detta mycket innehållsrika arbete, där författaren inte besparat sig någon möda för att få fram detaljer om de svenskar som funnits i den heliga staden under dessa hundra år och vilken betydelse de haft under stadens historia.

Vi ställer oss ofta frågan: hur har situationen i landet blivit så här? Denna och många andra frågor får man svar på i denna viktiga bok. ■

Stig Norin

Karin Roxman:

Sverige i Jerusalem. Dröm och verklighet.

Röster om Jerusalem 1859–1948.

*Läsarererbjudande:
Signerat ex!*

Från landsortshåla till våldsdåd

Karin Roxmans *Sverige i Jerusalem* kommer ut den 20 januari. Förlaget Bokverket erbjuder den till tidskriftens läsare till förmånligt pris.

Boken skildrar Jerusalemets utveckling i osmanska rikets skugga genom de svenskar som företar pilgrimsfärder dit. Staden växer och blir modern, många judar immigrerar.

Under första och andra världskriget råder stor nöd och Jerusalem-föreningen gör en stor insats genom att ordna soppkök. Konflikterna mellan judar och palestinier ökar och övergår i terror, som kulminerar inför staten Israels utropande 1948, då också Folke Bernadotte mördas.

Allt detta skildras levande och oerhört sakkunnigt. Karin Roxman har gjort omfattande arkivstudier och var generalkonsul i Jerusalem i fem år under 1990-talet. Då bedrev Sten Andersson intensiv skytteldiplomati som hon medverkade i och också berättar om i boken.

Bokhandelspriset beräknas till ca 290 kronor. Läsarna erbjuds böcker som Karin Roxman har signerat för 220 kronor exkl. porto. Gå till www.bokverket.com/order.html och skriv Jerusalem-föreningen i fältet Upplysningar. Du kan förhandsbeställa den. ■

Den som ska resa till Jerusalem behöver förbereda sig

Jerusalem är på många sätt en vanlig stad. Skatteintäkter behövs till kommunen. Vatten och avlopp, vägnät och kollektivtrafik, skolor och sjukvård behöver fungera på ett rimligt sätt också här. Jerusalem är på många sätt en speciell stad. Stora mängder av turister och pilgrimer besöker staden och den betraktas som huvudstad av två folk och som helig stad av tre religioner. Balansen är ömtålig och känsligheten för förändringar stor.

För varje resenär som besöker staden är det viktigt förbereda sig väl för att få ut så mycket som möjligt av sitt besök. Att läsa äldre litteratur som de bibliska texterna och koranen såväl som historiska översikter och modern litteratur är väl använd tid. Och att välja böcker där både det israeliska och palestinska narrativet med sina olika perspektiv presenteras är både berikande och förvirrande på en och samma gång.

På Svenska Teologiska Institutet (STI), där jag arbetat sedan 2017, har jag gjort en kort kommenterad litteraturlista med tips som jag gärna delar med mig av till läsarna av denna tidskrift:

Susan Abulhawa, *Morgon i Jenin*. Norstedts förlag 2011 (finns i pocket)

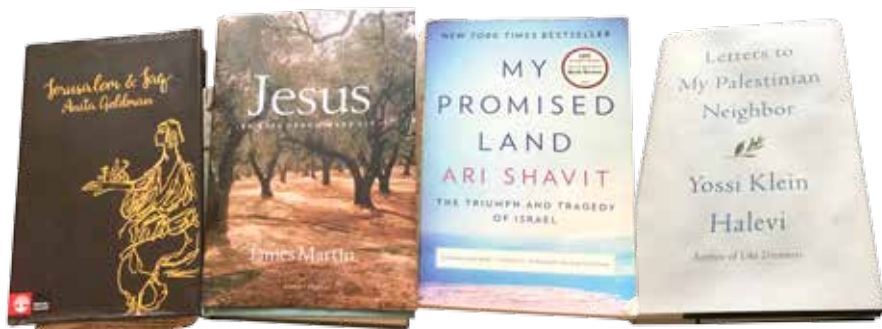
En målande, episk berättelse utifrån ett palestinskt perspektiv där Susan Abulhawa gestaltar de mänskliga aspekterna på en av vår tids mest svårarbetade konflikter. Hon visar på varje människas behov av ett hemland, sammanhang och trygghet.

Anita Goldman, *Jerusalem & jag*. Natur och kultur 2017

I en förtätad blandning av självbiografi och essä tecknar Anita Goldman ett annorlunda porträtt av Staden femtio år efter sexdagarskriget. Jerusalem & jag är en kärleksförklaring till hebreiskan, till dess poeter, profeter, författare och dess kvinnliga röster. Rolig och informativ bok att läsa för alla med intresse av Jerusalem i historia och nutid.

Amos OZ, *En berättelse om kärlek och mörker*. W & W (finns i pocket) 2006

Självbiografi som på ett plan utspelar sig i 1950-talets Jerusalem. Den återger författarens barndomsminnen och släkthistoria och berättar om den judiska inflytt-

ningen till Israel. Det är en ömsint, humoristisk släktkrönika och ett självporträtt som inte väjer vare sig för kärleken och mörkret.

Simon Sebag Montefiori, *Jerusalem*. Weidenfeldt & Nicolsson London 2012.

(Finns som pocket på engelska)

Genom nytt arkivmaterial, aktuella forskningsrön, sitt eget familjearkiv och en livstids studier målar Montefiori med breda och kraftiga penseldrag heligheten, kraften, makten och attraktionskraften i denna stad som finns nu, präglas av sin historia och som i den kristna kontexten är en positiv bild av den yttersta verkligheten. Kanske kan man säga att denna stad är den enda som existerar på två platser – i himmelen och på jorden?

Mats Gezelius med flera, *Jerusalem, en bok som hjälper dig att gå vilse*.

Söderströms 2011

Fyra kunniga Jerusalemguider hjälper dig som läsare att gå vilse i en stad som lever på sina egna villkor. Alla fyra har antingen bott eller bor i Jerusalem och genom sina personliga berättelser bjuder de på fragment av en komplex verklighet. Frågor besvaras är bland annat: Vad är en sabbatshiss? Varför ber så många på bussen?

Göran Larsson, *Judarna Ers Majestät!* Arcus 2018

En teologisk bok som resonerar kring frågan om Guds förbund med Judarna. Inte sällan har kyrkan haft en ambivalent inställning till det folk som utgör dess grund. En del hävdar att judarna fortfarande är Guds egendomsfolk. Andra att kyrkan har tagit över dess roll. Men, måste det vara antingen eller? Detta är en både allmänbildande och informationstät bok.

Raja Shehadeh, *Going home*, Profile Books, London 2019

I form av en promenad genom ett Ramallah där förändringarna är många tas läsaren med på en långsam vandring som presenterar såväl en familjehistoria som författarens melankoliska och läsvärda funderingar över sitt eget åldrande. Så mycket hände i och med staten israels bildande. Författarens föräldrar fick flytta från Jaffa till Ramallah och genom att sätta linsen på familjens och författarens egen historia presenteras på ett lågmält sätt en palestinsk historieskrivning som spänner över drygt 50 år av okkupation.

Många har gått före oss

Den som läser på om Jerusalem får många tips och uppslag om besöksmål av olika slag. När jag för första gången fick vistas i Jerusalem en längre tid så gick jag i Amos OZ fotspår och följde hans uppväxts viktigaste platser i Jerusalem. När den heliga Birgitta gjorde sin pilgrimsresa till Det Heliga Landet och Jerusalem 1371–1373 gick hon i andras fotspår. I en målning från Götene kyrka ser man tre kvinnor: drottning Helena leder Birgitta och hennes dotter Katarina i Jerusalem. Det märkvärdiga är att drottning Helena levde 1000 år före Birgitta och Katarina. Kanske kommer också du som läser denna text finna inspiration från dem som levtt och vistats i denna stad före dig och mig innan den tid som vi kallar vår? ■

Johan Engvall

Kaplan vid Svenska Teologiska Institutet i Jerusalem

johan.engvall@svenskakyrkan.se

Anna Karin Hammar deltog i början av november i en Mellanösternkonferens på Cypern och passade på att intervjua Varsen Aghabekian om erkännandet av Palestina, om Hamas och kritiken mot maktmissbruk.

Hopp om fred och försoning

Varsen Aghabekian är anställd vid byrån som ger tekniskt stöd till den palestinska sidan i förhandlingar mellan den Palestinska myndigheten och staten Israel.

Byrån får ekonomiskt stöd från Sveriges och Norges regeringar

Vi träffas på Cypern på den akademiska konferens som anordnas av det nätverk som förkortas CAFCAW, Christian Academic Forum for Citizenship in the Arab World.

Här samlas forskare från Palestina, Libanon, Egypten och flera andra länder i den region man hellre kallar WANA än Mellanöstern. Mellanöstern är en beteckning som springer fram ur ett eurocentriskt synsätt, medan WANA är mera av en självdefinition som är en förkortning av Western Asia och North Africa.

Armeniska folk mordet 1915

Varsen Aghabekian är palestinsk armenier och på faderns sida med rötter i Jerusalem som sträcker sig över flera århundraden. Mammans sida förlorade tretton personer i det armeniska folk mordet i vad som nu är Turkiet (1915–1923) och mormor undkom sex år gammal med hjälp av en släkting.

Jag frågar Varsen vilka som ger bäst stöd till det palestinska folket av länderna inom Europeiska Unionen.

Svaret kommer snabbt: på första plats Irland, därefter Norge och på tredje plats Sverige.

Hur kommer det sig att irländarna intar förstaplatsen, undrar jag lite förvånad.

– De har genom sin egen koloniala historia lätt för att identifiera sig med det palestinska folket som också utsätts för en form av kolonialism, menar

Varsen Aghabekian.

Varsen, som också förvånas över att inte fler länder inom EU erkänner Palestina som stat.

Tvåstatslösningen

– Alla EU:s länder ansluter ju sig till tvåstatslösningen. Då borde de också i konsekvens därmed erkänna Palestina. Det kanske förvånar en del att vi fortfarande håller fast vid tvåstatslösningen, men hellre en egen stat på 22 procent av det historiska Palestina än femte klassens medborgare i en apartheidstat på 100 procent av marken, säger Aghabekian.

Vi samtalar om svårigheterna att hålla Israel ansvarigt för sina överträdelser av folkrätten.

– Samtidigt som världens länder utövar påtryckningar på Israel måste vi hela tiden vara beredda att förhandla. Vi kräver ingenting annat än att våra rättigheter respekteras. Det palestinska folket gjorde 1988 genom PLO den historiska kompromissen att erkänna Israel på 78 procent av marken i det historiska Palestina. Den kompromissen står vi för och den är inskriven i våra statuter, säger Varsen och fortsätter:

– Drömmen jag har om mitt personliga liv nu är att kunna köra min bil tio minuter i sträck utan att bli avbruten av ideliga checkpoints. Det finns idag nära femhundra checkpoints på Västbanken som förhindrar våra rättigheter till fri rörelse.

Västbanken, Östra Jerusalem och Gaza – går de att förena?

Vi samtalar om behovet av att förena Västbanken, östra Jerusalem och Gaza och om behovet av försoning mellan Fatah och Hamas. Även om försoningsprocessen framför allt är en intern process inom det palestinska folket, menar Varsen att den största splittringsfaktorn står Israel bakom. Blockaden av Gaza och fängslandet av en befolkning om två miljoner i ett enda stort utomhusfängelse.

– Men är inte också Hamas ansvarigt med sin politik gentemot Israel, frågar jag. Historiskt har ju Hamas genom sitt charter från 1988 sett Israel enbart som en fiende som skulle bekämpas till varje pris.

– Därför är det så viktigt att notera att Hamas på den här punkten håller på att ändra sig. I Hamas charter som reviderades 2017 erkänns tvåstatslösningen, hävdar Varsen. Det borde alla länder beakta.

Varsen pekar också på den interna kritik från civilsamhället som motsätter sig maktmissbruk även från den palestinska myndigheten. Det är oacceptabelt med fängslande av journalister och nedtystning av intern kritik.

– Jag tror att besked om allmänna val snart kommer från president Abbas. Det är i så fall ett viktigt steg på vägen mot fred och försoning. Må det internationella samfundet bara bejaka resultatet av ett demokratiskt val! ■

*Anna Karin Hammar
präst
pastorhammar@gmail.com*

Dima Jawalreh är 12 år och går i årskurs 7 på Den Gode Herdens Skola. Hon bor i Betlehem och har två äldre systrar som båda gått på skolan.

Intervju 1 med elever på Den Gode Herdens svenska skola:

Jag vill studera medicin efter gymnasiet

Dima Jawalreh: Jag känner mig illa till mods när jag ser soldaterna.

till flyktinglägret Aida camp i Betlehem och spelar och dansar dabka tillsammans med ungdomar där. De flesta är lite äldre än jag men jag tycker det är roligt.

Det tråkiga är att se soldaterna och deras stora vapen. Jag känner mig väldigt otrygg och illa till mods. Vi barn blir rädda när vi ser de här vapnen. Vi tänker att soldaterna när som helst kan döda någon. Jag hade en farbror som blev skjuten och dog, det tänker jag ofta på. En annan släkting har suttit i fängelse i 15 år och vet inte varför ... Sådant här gör att jag känner mig otrygg. Men i skolan får vi lära oss att vi ska acceptera alla människor, vi har samma värde. ■

Text och bild: Ulla-Stina Rask

Varför är den här skolan bra?

– Vi har en mycket bra rektor och snälla lärare. Undervisningen är väldigt bra också. Vi får lära oss att acceptera alla människor, att alla har samma värde.

Vad tycker du bäst om i skolan?

– Mitt favoritämne är science (NO i Sverige) och min favoritlärare är miss Hanan som vi har i science. Vi har lärt oss om djur och om naturen, nu håller vi på med människokroppen. Vi har bland annat studerat den mänskliga hjärnan. Jag skulle vilja bli doktor när jag blir stor – min dröm är faktiskt att bli hjärnkirurg! Hjärnan är så otroligt intressant! Min pappa är läkare och mamma sjuksköterska.

Var vill du studera när du blir äldre?

– Jag kan tänka mig att studera utomlands, men sedan vill jag komma tillbaka och arbeta här i Palestina. Jag vill stötta och hjälpa mitt land!

Vad gör du när du är ledig?

– På fritiden tycker jag om att dansa och spela musik. Jag har tagit lektioner i det traditionella instrumentet oud och är med i en liten musikgrupp. Ibland går vi

Shereen Salman:

Bevara kulturarvet – genom att förstärka det typiska!

Jag fick en present på min födelsedag i våras i Jerusalem. Det var en poster med Jerusalemsmotiv. Det finns många sådana. Men denna var annorlunda.

När jag tittade närmare på det collage av Jerusalemsbyggnader som den bestod av, kunde jag bara se kristna monument och kyrkor. Och människorna på bilden var både traditionellt klädda och modernt stylade. Konstnären var Shereen Salman.

Salman är ett bekant namn i Jerusalem, speciellt inom den ortodoxa kyrkofamiljen. Men Salman är också bekant för denna tidskrifts läsare.

Shereens faster Sylvia var gift med tidigare svenske generalkonsuln Arnold Hjertström, också Svenska Jerusalemsföreningens lokale representant i många år. Frid över deras minne.

Shereens farfar var en av Jerusalems mest kända silversmeder och öppnade en butik mitt emot den lutherska kyrkan i Gamla Stan på väg in mot Den Heliga Gravens kyrka.

Det är där jag träffar Shereen. Född i Betlehem för 33 år sedan och numera bosatt i Jerusalem.

Shereen Salman.

Collage av Jerusalemsbyggnader som den bestod av, kunde jag bara se kristna monument och kyrkor.

Efter universitetsstudier i Amman återvände hon hem som inredningsdesigner. Men vid sidan av det jobbet målar hon och låter trycka sina alster som posters, kylskåpsmagneter, underlägg och mycket annat.

– Jo, du har sett rätt på bilden. På den du fått är det bara kristna byggnader. Men jag har också andra Jerusalemposters med andra byggnader, säger hon. Men jag vill som kristen inte minst visa upp vårt kristna arv i staden.

Hon fortsätter att berätta om sina bilder och säger att hon vill lyfta fram det kulturarv som finns i Jerusalem och låta dagens människor finnas med mitt i bilden, både de traditionella men också de moderna. Det är ju här vi lever vårt liv, säger hon.

Hon vill lära folk att förstå sitt kulturarv och arkitekturen och förmedla det till kommande generationer.

– Människorna lever så isolerat i sina städer och byar på grund av den politiska situationen. De kommer ingenstans och ser inget annat och förlorar därmed också blick för sitt eget kulturarv och sin egen miljö.

Innan vi skiljs åt lovar hon skicka mig den bild jag fått digitalt med de olika byggnadernas namn så jag säkert ska veta vilka de är.

Hon skickar också med mig två kylskåpsmagneter med en traditionell Jerusalemskärra lastad med julklappar och en julgran. En sådan kärra som ofta dras i rasande fart genom gränderna – i regel rejält överlastade med en ropande dragare som gör allt för att kryssa sig fram bland fromma pilgrimer, allvarliga imamer, springande ortodoxa judar, solbrända backpackers och lättklädda israeler på sabbatshopping.

Magneterna skickar hon med till mina barnbarn som är lika gamla som Shereen var då en av mina döttrar var volontär i Jerusalem och umgicks med hennes äldre systrar. Shereen var då sur för att hon inte alltid fick vara med de stora.

Men tiderna förändras. Ibland till det bättre.

En traditionell Jerusalemskärra lastad med julklappar och en julgran.

Jan-Olof Johansson

Svenska Jerusalemsföreningens Årshögtid 2020

Söndagen den 19 januari i i Hedvig Eleonora kyrka, Stockholm

Kl. 11.00 Högmässa. Biskop emeritus Jan-Olof Johansson predikar och församlingens präster och musiker medverkar.

Kl. 12.30 Kyrkkaffe i församlingshemmet på Jungfrugatan med föredrag av tidigare svenska generalkonsuln Karin Roxman som talar om Svenskare i Jerusalem 1853 till 1948.

Hennes nya bok *Dröm och verklighet* kommer att säljas till rabatterat pris (se recension och erbjudande på sidan XX i detta nummer).

Därefter årsmöte till vilket härmed kallas och inbjuds.

Varmt välkommen!

SVENSKA JERUSALEMSFÖRENINGEN

Du har möjlighet att ge Din gåva regelbundet via autogiro!

Till Svenska Jerusalemsföreningen, Klostergatan 11 B, 352 31 Växjö

JA, jag vill bli regelbunden givare via autogiro! Därmed blir jag också medlem i Svenska Jerusalemsföreningen och får föreningens tidskrift 4 ggr/år.

Jag vill stödja Svenska Jerusalemsföreningen med följande belopp varje månad:

* Den Gode Herdens skola kr

* Mitt fadderbarn kr

* Föreningens allmänna verksamhet kr

* Summa kr/månad

Namn

Adress

Postnummer Postort

Tel E-postadress

Min bank

Clearingnummer Bank-/personkonto

Personkonto anges med clearingnummer 3300. Handelsbankens clearingnummer kan anges med 6000. Av Swedbanks femsiffriga clearingnummer anges de fyra första siffrorna.

Mitt personnummer (Krav från Plusgirot och Bankgirocentralen)

Ort, datum och underskrift

Gåvor till Svenska Jerusalemsföreningen

Gåvor från september 2018 till och med augusti 2019

Jämfört med motsvarande period 2017/2018

	31/8 2018	31/8 2019
Medlemsgåvor	51 450	58 250
Faddergåvor	252 315	245 130
Gåvor till skolan	794 340	727 503
Skolan, minnesgåvor	93 730	85 546
Skolan, födelsegåvor	33 240	54 510
Testamentsmedel	0	0
Gåvor till sjukhuset	26 250	800
Övriga gåvor	105 000	20 000
Kollekter	1 203 634	1 750 631
Summa:	2 559 959	2 942 370

MINNE

Britta Holmberg, Tore Furberg, Peder Granlund, Ulli Andersson, Bertil Albrekts-son, Lisbeth Jönsson, Inger Granlund, Martin Andersson, Marie Knutsson, Bengt Åblad, Barbro Kamperin, Britt-Stin Bellung, Sven-Erik Lindqvist, Martin Anders-son, Lollo Berglund, Johan Mäarak.

FÖDELSEDAG

Kerstin Cedervall, Kerstin och Jean Johansson, Helena Boström, Nils Hjertén, Elsie Håkansson, Margareta Johansson, Ursula Gottschalk, Charlotte Holmgren, Nicklas Almgren, Ulla Brohed.

Vill Du bli fadder till en av eleverna vid Den Gode Herdens skola i Betlehem?

Det kan Du bli genom att bli regelbunden understödjare av skolan.

Så här går det till: Du ger ett belopp till skolans verksamhet en gång i månaden eller i kvartalet eller så ofta det passar Dig. Beloppets storlek avgör Du själv. (Föreningens åtagande för en elevplats är för närvarande ca 4 500:-/år). Pengarna går inte till enskilt barn utan till skolans verksamhet. Men Du får namn på och uppgifter om den elev som Du är fadder till och kan få en personlig kontakt med.

Fyll i talongen nedan och skicka den till Ulla-Stina Rask (adress se sista sidan). Hon kommer då att ta kontakt med Dig och ge mer information.

Ja, jag vill bli fadder:

Namn

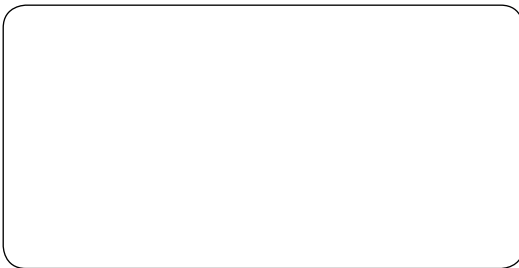
Adress

Tel

POSTTIDNING B
BEGRÄNSAD
EFTERSÄNDNING

Vid definitiv eftersändning åter-
sänds försändelsen med nya adres-
sen på framsidan (ej adressidan).

Adressändringar och retur till
Ulla-Stina Rask
Arrendegatan 16
441 56 Alingsås.

Glöm inte att meddela ny adress när ni flyttar!

Adresser i Det Heliga Landet

Vår skola i Betlehem har adressen: The Good Shepherd's Swedish School,
P.O.B. 64, Betlehem, via Israel. Tel och fax Betlehem 00 972-2-2742204.

Sjukhusets namn och adress är: Hussein bin Talal's Hospital, P.O.B. 67,
Betlehem, via Israel.

E-post till skolan: gsss@p-ol.com

Föreningens representant i Det Heliga Landet är Solveig Hanna:

Solveig Hanna, mobiltel: +972 537 68 90 10, bostad i Jerusalem: +972 2 6717981.

E-postadress: Solveighanna@gmail.com

Adresser i Sverige

Jersualemsföreningens hemsida: www.jerusalemforeningen.se

Ansvarig utgivare: Jan-Olof Johansson (ordf) Klostergatan 11 B, 352 31 Växjö,
mobil 070-541 58 57, e-post: jano.johans@gmail.com

Sekreterare Anna Hjälml, Norra Majorsg 21, 903 45 Umeå, tel 0725-05 27 98,
e-post: hjalm.anna@gmail.com

Redaktör för tidskriften: Lars Micael Adrian, Stora Tvärgatan 35,
223 52 Lund, tel 0727-43 82 41, e-post: modgun@telia.com

**Ansvarig för fadderbarnsverksamhet, gåvoredovisning, adressregister och
utskick av gåvoblanketter:** Ulla-Stina Rask. Arrendegatan 16,
441 56 Alingsås, mobil: 070-656 34 67, e-post: sydvind@gmail.com

Lundakretsen:

Kristina Lindström, Nyckelkroken 15, 226 47 Lund, tel 046-13 66 06,
e-post: kristina.lindstrom@comhem.se

Årsavgiften, som ger rättighet att få tidskriften är minst 150 kr.

Engångsbelopp 3 000 kr.

Plusgiro 20 69 - 3 • Bankgiro 401-3330 • Swish 123-218 27 23

ISSN 0346-2307